

УДК 378.1.001.76

DOI 10.31652/2415-7872-2019-57-167-174

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЙ СУБ'ЄКТІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

I. Л. Холковська

orcid.org/0000-0002-2498-1902

У статті розглядаються особливості інноваційної діяльності як готовності вчителя до розробки і впровадження інновацій. Проаналізовано різні напрями дослідження інноваційної діяльності, представлені у педагогічній періодиці. Акцентовано увагу на необхідності формування знань майбутніх учителів у сфері педагогічних інновацій, особливостей організації навчально-виховної роботи в різних типах інноваційних шкіл, інноваційних педагогічних технологій, а також розвитку таких діяльнісних характеристик педагогів, як здатність до педагогічного цілепокладання, здатність до аналізу педагогічних ситуацій, здатність до проектування і планування освітніх процесів, здатність до рефлексії і контролю педагогічної діяльності вчителя як суб'єкта інноваційної діяльності. Запропоновано показники інновації як процесу розробки, освоєння, продуктивного впровадження нововведень; інноваційного процесу як комплексної діяльності зі створення, освоєння, використання і поширення нового в педагогічній практиці. Проаналізовано сутність готовності до інноваційної діяльності, що складається з таких взаємопов'язаних та взаємозумовлених компонентів: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, креативний і процесуальний. Розглянуто об'єктивні та суб'єктивні умови процесу професійної підготовки вчителя як суб'єкта інноваційної діяльності. Проаналізовано педагогічні умови підготовки студентів до реалізації функцій суб'єктів інноваційної діяльності.

Ключові слова: нововведення, інновація, інноваційний процес, інноваційна діяльність, суб'єкт діяльності, компоненти готовності, педагогічні умови.

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF PREPARATION OF STUDENTS TO IMPLEMENT THE FUNCTIONS OF SUBJECTS OF INNOVATIVE ACTIVITY

I. Kholkovska

The article deals with the peculiarities of innovation activity as a teacher's readiness for the development and introduction of innovations. Different directions of research of innovation activity are presented, presented in pedagogical periodicals. The emphasis is on the need to form the knowledge of future teachers in the field of pedagogical innovations, the peculiarities of the organization of educational work in various types of innovative schools, innovative pedagogical technologies, as well as the development of such activity characteristics of teachers as the ability to pedagogical purpose-setting, the ability to analyze pedagogical situations, the ability to the design and planning of educational processes, the ability to reflect and control the pedagogical activity of the teacher as a subject of innovation activity. The indicators of innovation as a process of development, development, productive introduction of innovations are offered; the innovation process as a complex activity in the creation, development, use and dissemination of new in pedagogical practice. The essence of readiness for innovative activity, consisting of such interconnected and interconnected components: motivational-value, cognitive, creative and procedural, is analyzed.

Objective and subjective conditions of the process of professional training of the teacher as a subject of innovation activity are considered. The pedagogical conditions of preparation of students for realization of functions of subjects of innovative activity are analyzed. Professional training of students as subjects of innovative activity is represented as a pedagogical cycle consisting of a number of stages. The content of stages of holistic formation of readiness for innovation activity on the basis of determination of the dominant components is highlighted: at the first stage – the formation of the motivational component; at the second stage – content – formation of knowledge about the essence, content and structure of innovation activity; at the third stage – procedural – the formation of skills for the implementation of innovative actions, in particular the introduction of innovations in the pedagogical process, the implementation of control and correction of the introduction of innovations.

Key words: innovations, innovation, innovation process, innovation activity, subject of activity, readiness for innovation, pedagogical conditions.

Сучасна система освіти перебуває у стадії динамічного оновлення, імпульсом якому слугували, з одного боку, процеси реформування суспільства в цілому, а з іншого, – логіка розвитку самої освітньої системи. У нашій країні, незважаючи на складні соціально-економічні умови, система загальної освіти розвивається у напрямі підвищення її диференційованості, варіативності, інтегрованості освітніх програм, гуманітаризації.

Законодавчо закріплене право на свободу педагогічної творчості сприяло появі в масовому порядку інноваційних шкіл, впровадженню в педагогічний процес нових технологій, на зміну традиційно-виконавській діяльності вчителя приходить діяльність проблемно-дослідницького творчого характеру. Сьогодні більшість освітніх установ працюють у режимі інноваційної діяльності.

Інноваційна діяльність асоціюється з готовністю вчителя до розробки і впровадження педагогічних нововведень у навчально-виховний процес. Проте недостатня готовність педагогів прийняти і практично реалізувати нововведення значно знижує результативність тих інновацій, що вводяться в освітній процес.

У науково-педагогічній літературі відображено різні напрями дослідження інноваційної діяльності: загальні і специфічні особливості цієї діяльності як творчої розглянуто в працях М. Баланюка, Т. Гладкої, В. Rogozina, І. Рудницької, Л. Седленко, з погляду теорії й практики вивчення досягнень педагогічної дійсності і поширення передового педагогічного досвіду інноваційну діяльність учителя досліджено І. Дичківською, Л. Козак, В. Паламарчук, А. Цимбалару, особливості інноваційних явищ у сучасній системі освіти розглянуто В. Андрущенко, А. Бойко, С. Ілляшенко, В. Кременем, управління інноваційними процесами в освіті розкрито в працях С. Ілляшенко, П. Микитюк, Г. Сиротенко, С. Ніколаєнка.

Готовність педагогів до впровадження нововведень у навчальний процес багато в чому визначається тією базою, що закладається в період їх навчання у ЗВО. Тому, щоб бути ефективною, система підготовки педагогічних кадрів також повинна змінюватися, узгоджуючись з тенденціями, які визначають розвиток практики загальної освіти.

З початку 90-х років ХХ ст. у педагогічній освіті помітно інтенсифікувалися інноваційні процеси. Загального визнання набула ідея особистісно орієнтованої освіти. Внаслідок цього переглядаються цілі педагогічної освіти, що знайшло відображення в Державному освітньому стандарті. Частина педагогічних ЗВО перейшла на багаторівневу систему підготовки педагогічних кадрів. Усе більш широко в педагогічних ЗВО використовують методи активного навчання, такі як дискусії, ділові ігри, аналіз конкретних ситуацій, конференції, «круглі столи» та ін. Ведеться пошук нових форм організації і технологій включення студентів у дослідницьку і практичну діяльність. Змінюються форми і методи контролю результатів навчання.

Проблеми підготовки вчителя в системі традиційної освіти достатньо повно висвітлені в працях О. Абдулліної, С. Архангельського, Є. Белозерцева, Т. Ільїної, І. Колеснікової, Н. Кузьміної, Л. Спіріна, в них розглянуто процес формування професійно-значущих якостей особистості майбутнього вчителя, його знань і професійно-педагогічних умінь, спрямованості на педагогічну професію. Водночас критичний аналіз вітчизняної системи підготовки педагогічних кадрів (В. Андрущенко, А. Бойко, С. Ілляшенко, Г. Сиротенко, О. Скубашевська) показав, що, незважаючи на позитивні зміни, що відбуваються, в ній залишаються невирішеними різні проблеми. Зокрема, низка проблем підготовки майбутніх учителів до роботи в режимі інноваційної діяльності дослідниками розроблена недостатньо повно. Підготувати майбутніх учителів до всіх напрямів інноваційної діяльності в системі освіти дуже складно. Вони, на наш погляд, повинні знати теоретико-методологічні основи педагогічних інновацій, особливості організації навчально-виховної роботи в різних типах інноваційних шкіл, інноваційні педагогічні технології. Не менш значущими для нас є діяльнісні характеристики педагога: здатність до педагогічного цілепокладання, здатність до аналізу педагогічних ситуацій, здатність до проектування і планування освітніх процесів, здатність до рефлексії і контролю педагогічної діяльності вчителя як суб'єкта інноваційної діяльності.

Мета статті: розкрити сутність та структуру готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності; проаналізувати педагогічні умови підготовки студентів до реалізації функцій суб'єктів інноваційної діяльності.

Проблеми підготовки вчителя, здатного до освоєння інноваційної діяльності, вимагають розгляду понять: «нове», «нововведення», «інновація», «інноватика», «інноваційний процес», «інноваційна діяльність», «суб'єкт діяльності».

Процес створення нового називається «нововведенням» і у низці досліджень трактується так: побудова відомого в іншому вигляді; повторення існуючого з незначними змінами; уточнення, конкретизація відомого; доповнення відомого істотними елементами; створення якісно нового [1; 7].

У науковій літературі розрізняють нововведення й інновації. Нововведення визначають як цілеспрямовану зміну, що вносить у середовище впровадження нові стабільні елементи, внаслідок чого відбувається перехід системи з одного стану в інший [6]. У такому трактуванні нововведення розуміється як процес, а інновація – як засіб його здійснення.

Зазвичай нововведення й інновація розглядаються як тотожні поняття. Але існують й інші підходи. Так, Л. Козак розрізняє нововведення й інновацію: нововведення як педагогічне поняття означає введення нового в навчально-виховну роботу. Нововведення часто стосується введення і застосування нових методів, способів, засобів, нових концепцій, освоєння нової навчальної літератури, реалізації нових навчальних програм, заходів виховання тощо. Під інновацією дослідник розуміє принципово нову освіту (інший підхід), нову ідею, що істотно змінює технологію навчання, що склалася, новий тип навчального закладу або управління освітою [10]. Таким чином, Л. Козак розрізняє інновацію та нововведення не як процес і засіб, а за мірою їх новизни: абсолютної і відносної.

Для того, щоб яку-небудь зміну можна було визнати інноваційною, ця зміна повинна мати властивість новизни. В інноватиці розрізняють новизну абсолютну і відносну [19]. Абсолютну новизну мають принципово невідомі досі нововведення, які у разі їх реалізації стають радикальними інноваціями. Така новизна фіксується за відсутності аналогів цього нововведення.

Відносна новизна має різні варіанти. Вона може бути місцевою. Це означає, що нововведення вже десь застосовувалося, але тут – вперше. Або може бути, що це нововведення ніде ще не використовувалося, але в інших місцях є його аналоги. Коли нововведення має на увазі оновлення якоїсь частини цілого, то це теж відносна новизна.

Окрім новизни нововведення повинно мати інноваційний потенціал, тобто здатність давати упродовж достатньо тривалого часу корисний результат від свого використання.

У визначенні поняття «педагогічна інновація» дослідники виокремлюють різні аспекти (М. Баланюк, М. Бургін, Л. Седленко та ін.), зокрема такі:

- інновації в освіті розглядаються як нововведення, тобто щось спеціально спроектоване, досліджене, розроблене або «випадково відкрите» в ініціативному педагогічному пошуку. Нововведення – це і науково-теоретичне значення певної міри новизни (М. Бургін), і ефективні освітні технології, що задовольняють критеріям технологічності педагогічних систем (В. Беспалько, В. Серіков та ін.), виконаний у вигляді технологічного опису проект ефективного педагогічного досвіду, готовий до впровадження (Н. Гузик, Г. Сиротенко та ін.), при цьому узагальнений досвід з'являється у вигляді вже оціненої інновації;

- під педагогічними інноваціями розуміють також і нововведення, тобто продукти освоєння і впровадження нововведень, причому процедура їх розробки розглядається як умова інновації, але не включається до її складу (В. Rogozin). Нововведення мають місце при впровадженні в практику досягнень педагогічної науки (А. Цимбалару та ін.), при використанні передового педагогічного досвіду (Т. Гладка та ін.). При цьому нововведення – це новий стан навчально-виховної практики, що формується завдяки осмисленню і реалізації нововведення;

- інновації трактуються і як процес розробки, освоєння, продуктивного впровадження нововведень. При цьому ніби моделюється карта всього поля еволюції нововведення і здійснення інновації (В. Бережна, С. Ілляшенко та ін.).

Вчені виокремлюють такі показники, характеризуючи педагогічні інновації: спрямованість інновацій на вирішення актуальних педагогічних проблем, що стоять перед школою; педагогічна інновація містить нове рішення цих проблем; інновація може бути використана в широкій педагогічній практиці; використання педагогічної інновації повинно спонукати до оновлення педагогічних процесів, отримання якісно нових результатів [1; 2; 7; 15]. Всі ці положення не виключають, а доповнюють одне одного, відображають неоднорідність, багатогранність і поліфункціональність поняття «педагогічна інновація».

Поділяючи погляди цих учених, у цьому дослідженні ми, услід за В. Rogozin [16], вважаємо робочим таке визначення інновацій. Інновації (нововведення) є комплексним, цілеспрямованим процесом створення, поширення і використання нововведень, метою якого є задоволення потреб та інтересів людей новими засобами, що веде до якісних змін системи і способів забезпечення її ефективності, стабільності і життєздатності.

Комплексна діяльність зі створення, освоєння, використання і поширення нового в педагогічній практиці називається інноваційним процесом [14]. Особливо інтенсивними стали інноваційні процеси в педагогічній теорії і практиці останніми роками. Період перетворення суспільства породив школу нового типу, яка веде пошук шляхів досягнення вічних та інваріантних цілей освіти: підготувати молоде покоління до життя, до адаптації в соціумі і його перетворення; розвинути потреби і здібності людини, стимулювати процеси її самореалізації.

Для нас важливо, що, на думку більшості вчених, інноваційні процеси в освіті характеризують якісно новий етап у взаємодії і розвитку науково-педагогічної і педагогічної творчості і процесів застосування їх результатів. Сучасний етап розвитку інноваційних процесів у педагогіці характеризується тенденцією до ліквідації розриву між процесами їх сприйняття, адекватної оцінки, освоєння і застосування їх на практиці.

Інноваційні процеси в освіті і науці вимагають принципово нових форм і механізмів взаємодії теорії і практики (інноваційних банків, центрів впровадження інновацій, науково-практичних центрів та ін.).

Більшість учителів не знайома з найбільш типовими моделями виховання, з концепціями і освітніми проектами, які стали основою масових педагогічних рухів у різних країнах. У педагогічних університетах курс з інноваційної педагогіки є виключенням, ще більш ускладнено включення студентів у практичну діяльність шкіл нового типу, надання їм свободи вибору змісту і форм навчання, опертя на індивідуальні запити і потреби майбутніх учителів.

Інноваційний процес – це не просто впровадження чого-небудь нового, а такі зміни в цілях, умовах, змісті, засобах, методах, формах діяльності, які: по-перше, мають новизну; по-друге, мають потенціал підвищення ефективності цих процесів у цілому або якихось їх частин; по-третє, здатні дати довготривалий корисний ефект, що відшкодовує витрати зусиль і засобів на впровадження нововведення; по-четверте, узгоджені з іншими здійснюваними нововведеннями [13].

Від моменту народження ідеї нововведення до її реалізації повинні пройти певні етапи. Кожна частина єдиного інноваційного процесу має свою структуру.

Сукупність етапів від зародження потреби в змінах до інституалізації нововведення утворює одиничний інноваційний цикл [18].

У дослідженні, проведеному О. Колеснік, як гіпотетична була запропонована модель, що містить такий склад етапів інноваційного процесу: 1) осмислення детермінізму проблемної ситуації (виявлення зовнішніх і внутрішніх чинників, що обумовлюють необхідність змін); 2) цілеутворення і цілепокладання (формування образу бажаного результату змін, інформування про це виконавців і постановка завдань перед ними); 3) експертиза учасників педагогічної діяльності, що підлягає перетворенню (визначення того, що треба змінити в змісті, технологіях, організації освітнього процесу, в структурі і методах управління); 4) пошук і адаптація продуктів нововведень (пошук нововведень, які можуть бути використані для здійснення бажаних змін, і їх обробка відповідно до умов цієї освітньої установи); 5) осмислення різновидів впровадження (імперативне або ініціативне, глобальне або локальне тощо); 6) розробка алгоритму впровадження (визначення послідовності дій з впровадження нововведень); 7) прогнозування бар'єрів нововведення (виявлення того, що може заважати нововведенню); 8) розробка тезауруса інноваційної лексики (визначення форми впровадження, розподіл обов'язків між виконавцями); 9) зворотний зв'язок, коригування інноваційних процесів (контроль ходу і результатів впровадження, ухвалення рішень у разі їх відхилення від бажаного стану) [11].

Таким чином, інноваційні процеси мають складну структуру, що складається з одиничних інноваційних процесів і зв'язків між ними. Структура інноваційних процесів завжди існує в одиничному екземплярі і динамічно змінюється: одні нововведення завершуються, починаються інші, і структура трансформується. Отже, ми розглянули в узагальненому вигляді різні підходи, тенденції до розуміння інновацій на рівні педагогічної інноватики як теорії педагогічних інноваційних процесів, на рівні об'єктів педагогічних нововведень.

На основі аналізу різних підходів до визначення феномену інноваційної діяльності визначимо зміст сучасної інноваційної педагогічної діяльності:

1. Початковим моментом інноваційної педагогічної діяльності є проблема, яка складається в результаті усвідомлення суб'єктом (учителем, педагогічним колективом) деякого протиріччя або системи протиріч між необхідним і реальним станом учнів у навчально-виховному процесі. Суб'єкт повинен сформулювати проблему, виробити ідеї і стратегії її реалізації, які сприяли б подоланню протиріч, що викликали проблему.

2. Успішність, результативність інноваційної діяльності, передусім, залежить від учителя, його інноваційної поведінки. Інноваційна поведінка протистоїть соціальному інфантилізму, переважаючому у більшості вчителів масової школи, які чекають методично розроблених зразків нового способу організації навчання. Соціальний інфантилізм розглядається нами як спроба уникнути вибору, покласти відповідальність за ухвалення рішення на інших людей. Цей комплекс стосунків породжує і закріплює байдужість, пасивність, тобто такі риси, які закріплюються у внутрішній структурі людини, роблять її орієнтованою на зовнішні стимули, регламентацію, примус [17].

Підготовка майбутнього вчителя до інноваційної діяльності здійснюється в процесі професійної підготовки і має загальні з нею компоненти. В той же час вона має свої специфічні особливості, обумовлені характером інноваційної діяльності і вимогами до особи, що її здійснює. Для правильного розуміння і адекватного розгляду досліджуваного процесу необхідно розкрити зміст поняття «готовність до педагогічної діяльності».

Важливою у контексті нашого дослідження є праця І. Дичківської, в якій готовність до педагогічної праці розглядається як сукупність якостей особистості, що забезпечують успішне виконання професійних функцій. Вона містить різного роду установки на усвідомлення педагогічного завдання, моделі імовірнісної поведінки, визначення специфічних способів діяльності, оцінку своїх можливостей відповідно до майбутніх труднощів і необхідності отримання результату [7].

Наш підхід до формування готовності до інноваційної діяльності – діяльнісний. Це означає, що професійні якості майбутнього вчителя мають формуватися і виявлятися в діяльності, через систематичне вирішення різного роду завдань, що виникають у процесі здійснення професійної діяльності.

Під готовністю до інноваційної діяльності ми розуміємо особливий особистісний стан, що складається з таких взаємопов'язаних та взаємозумовлених компонентів: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, креативний і процесуальний.

Мотиваційно-ціннісний компонент готовності до інноваційної діяльності є тим стрижнем, навколо якого конструюються основні властивості і якості особистості педагога як професіонала. Пояснюється це тим, що мотиваційно-ціннісний компонент виконує регулятивну функцію в процесі підготовки вчителя до інноваційної діяльності. Ми вважаємо, що мотиваційно-ціннісний компонент готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності є сенсоутворюючим компонентом, оскільки спрямований на формування стійкого прагнення майбутнього вчителя до розвитку, вдосконалення своєї інноваційної діяльності.

Проблема мотиваційної готовності, сприйнятливості до педагогічних інновацій є однією з центральних у підготовці вчителя, оскільки тільки адекватна цілям інноваційної діяльності мотивація забезпечує гармонійне здійснення цієї діяльності і саморозкриття особистості педагога.

Відоме положення про полімотивованість діяльності практично не враховується при підготовці вчителя-інноватора, що знижує подальшу ефективність його роботи.

У зв'язку з тим, що різноманітні відносини людини з середовищем представлені у відносно стійкій мотиваційній сфері особистості, будь-яка діяльність, у тому числі й інноваційно педагогічна, зазвичай співвідноситься більш ніж з одним мотивом і є, таким чином, полімотивованою.

Мотиваційний компонент готовності до інноваційної діяльності вважаємо за необхідне розглядати в двох напрямках. По-перше, з позиції місця професійної мотивації у загальній структурі мотивів і, по-друге, оцінивши ставлення майбутнього вчителя до змін, тобто його потреби в педагогічних нововведеннях, їх сприйнятливості, що визначає змістовий аспект творчої спрямованості професійної діяльності.

Формування особистості вчителя багато в чому визначається суспільним оточенням, колективом педагогів – педагогічним співтовариством. Особистість кожного вчителя відрізняється своєрідністю, що і визначає міру сприйнятливості до педагогічних інновацій, характер і особливості авторської концепції, рівень її реалізації та ін. [2; 7; 9; 12].

Дія когнітивного компонента спрямовується на збагачення майбутніх учителів психолого-педагогічними знаннями та інформацією про суть інноваційної діяльності у сфері освіти, її структурні компоненти, ознаки і особливості.

Одним з важливих чинників здійснення інноваційної діяльності, як вже зазначалося вище, є креативність вчителя, яка потрібна для створення нових програм, підручників, методичних рекомендацій, а також для модифікації цього нового для реального впровадження. Отже, педагогічна творчість є необхідним компонентом формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності. Дія креативного компонента готовності до інноваційної діяльності відображається в оригінальному вирішенні педагогічних завдань, в імпровізації та експромті як миттєвій творчості, а також і в підготовленому її варіанті [17; 18]. Уміння критично і творчо ставитися до педагогічних інновацій є одним із важливих елементів особистісно-професійної підструктури загальнопедагогічної компетентності вчителя [3, с. 53].

Основну функцію процесуального компонента готовності до інноваційної діяльності ми бачимо в умінні майбутніх учителів користуватися багажем специфічних знань, умінь, необхідних для ефективного здійснення інноваційної діяльності. Виходячи з суті даного феномену, нами виокремлені критерії готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності.

Мотиваційний критерій є системоутворюючим, оскільки показує спрямованість особистості майбутнього вчителя на реалізацію себе як особистості і як професіонала в інноваційній діяльності, висвітлює потребу в створенні нового бачення різних форм педагогічної діяльності, високий рівень сприйнятливості нововведень, прагнення до досягнень в інноваційній діяльності, а також цінність самовдосконалення в ній. Мотиваційний критерій готовності до інноваційної діяльності розкривається через такі показники: наявність потреби в освоєнні нововведень, сприйнятливості до педагогічних інновацій; сформованість мотиву самовдосконалення інноваційної діяльності; сформованість мотиву подолання утруднень в інноваційній діяльності.

Когнітивний критерій проявляється через такі показники: знання і розуміння суті, специфічних особливостей інноваційної діяльності; знання про суть і структуру феномену готовності як особистісного стану; знання про особливості інноваційного руху в шкільній освіті.

Сукупність цих показників визначає наявність знань про інноваційну діяльність як діяльність, спрямовану на перетворення існуючих форм і методів виховання, дозволяє зрозуміти її ефективність, доцільність.

Креативний критерій готовності до інноваційної діяльності проявляється через такі показники: відкритість по відношенню до інновацій; гнучкість, критичність мислення; творча уява.

Процесуальний критерій проявляється у таких показниках: цілісність дій; професіоналізм і усвідомленість здійснених дій; виконання дій упевнено в згорнутому вигляді; прогностичні вміння (уміння з прогнозування засобів досягнення мети, результатів інноваційної діяльності); уміння з контролю і корекції нововведень.

Названі критерії розглядаються як ознаки сформованості готовності до інноваційної діяльності у сфері освіти і слугують початковим моментом для виявлення рівнів підготовленості майбутніх учителів до інноваційної діяльності.

Процес професійної підготовки вчителя як суб'єкта інноваційної діяльності є специфічною частиною професійного становлення майбутніх педагогів. Він перебуває під впливом загальних як об'єктивних, так і суб'єктивних умов. Об'єктивні умови, що не залежать від свідомості об'єктів педагогічної системи, визначають професійне формування майбутніх учителів в цілому і як суб'єктів інноваційної діяльності зокрема, пов'язані з реальною системою професійної підготовки студентів у педагогічному ЗВО. До їх числа можна віднести: професійно-педагогічну спрямованість підготовки; зміст навчально-виховного процесу; єдність і взаємозв'язок навчального і практичного аспектів підготовки.

Суб'єктивні умови, що впливають на професійне становлення майбутніх учителів, – це особистісні передумови оволодіння професійно-педагогічною діяльністю. До суб'єктивних умов належать: інтелектуальні здібності; педагогічні здібності і вміння (гностичні, проєктивні, конструктивні, організаторські, комунікативні); професійно-педагогічна спрямованість особистості; власна активність в оволодінні майбутньою професією.

Названі об'єктивні і суб'єктивні умови є необхідними, але недостатніми для професійної підготовки вчителя як суб'єкта інноваційної діяльності. Варто визначити специфічні умови, що забезпечують ефективність цього процесу. Ми вважаємо, що специфічні умови в контексті нашого дослідження значною мірою визначаються інноваційними тенденціями в освіті й інноваційною діяльністю вчителя в освітній практиці.

Професійна підготовка вчителя як суб'єкта інноваційної діяльності буде успішною, якщо дотримуватися таких специфічних педагогічних умов:

1. Інноваційні тенденції в освіті знайдуть адекватне відображення в цілях, змісті, методах і організаційних формах підготовки вчителя.
2. Проходження безперервної педагогічної практики в інноваційних освітніх установах.
3. Використання засобів і прийомів активізуючого навчання, ігрових методик, моделювання педагогічних ситуацій.

Створення теоретичної моделі процесу підготовки майбутнього вчителя як суб'єкта інноваційної діяльності засновано на діяльнісному підході, суть якого полягає в тому, що, формуючись у діяльності, психіка, свідомість у діяльності, в поведінці і проявляється [8, с. 247]. Стосовно цього процесу діяльнісний підхід означає, що цілеспрямована діяльність майбутнього вчителя як суб'єкта інноваційної діяльності здійснюється в процесі спеціально організованої педагогічної діяльності.

Ми вважаємо, що в моделюванні підготовки студентів до інноваційної діяльності можуть бути виокремлені етапи. Кожен етап ми співвідносимо зі структурою інноваційної діяльності і вивченням тієї або іншої педагогічної дисципліни, педагогічною практикою, їх можливостями у формуванні готовності до інноваційної діяльності.

Ця теоретична модель містить в єдності і взаємозв'язку три основні структурні компоненти: мотиваційний; змістовий; процесуальний.

Виокремлення мотиваційного компонента обумовлене значенням мотивації як спонукання до діяльності, що визначає спрямованість особистості. Спрямованість особистості характеризується як сукупність стійких мотивів, що орієнтують діяльність особистості відносно незалежних від неї ситуацій. Наявність стійкого позитивного ставлення й інтересу у майбутнього вчителя до інноваційної педагогічної діяльності, розуміння її ролі і місця в освітній установі, її зв'язку з навчально-виховною діяльністю є необхідною умовою для формування двох інших структурних компонентів.

Мотиваційний компонент професійної підготовки вчителя як суб'єкта інноваційної діяльності передбачає: позитивне ставлення студентів до інноваційної діяльності; переконання в необхідності формування позиції суб'єкта в інноваційній діяльності як умову професійного самовдосконалення; бажання займатися вдосконаленням своєї професійної діяльності.

Змістовий компонент підготовки визначається інформаційною обізнаністю студента про суть, зміст, структуру інноваційної діяльності; інноваційні методи навчання.

Процесуальний компонент підготовки є комплексом умінь, необхідних студентові для формування його як суб'єкта інноваційної діяльності. Вміння є освоєним суб'єктом способом виконання дій, що

забезпечується сукупністю отриманих знань і навичок. Процесуальний компонент нашої моделі передбачає вміння вивчати досвід учителів-новаторів; критично аналізувати навчальні програми, технології, дидактичні засоби навчання; розробляти і обґрунтовувати інноваційні пропозиції з вдосконалення викладання предмета; ставити цілі експериментальної роботи і планувати її; аналізувати хід і результати впровадження нововведень у навчально-виховний процес.

Ми розглядаємо професійну підготовку студентів як суб'єктів інноваційної діяльності як педагогічний цикл, що складається з низки етапів. На кожному етапі здійснюється цілісне формування готовності до інноваційної діяльності завдяки визначенню домінуючих компонентів: на першому етапі (перший курс) – формування мотиваційного компонента; на другому етапі – змістовому (другий курс) – формування знань про суть, зміст і структуру інноваційної діяльності; на третьому етапі – процесуальному (третій – четвертий курси) – формування вмінь з реалізації інноваційних дій, а саме – з введення інновацій у педагогічний процес; зі здійснення контролю і корекції введення інновацій.

Література

1. Анісімов Н.М. Інноваційна культура педагога / Н.М. Анісімов // *Magister*. – 1998. – №3. – С. 46-55.
2. Баланюк М.М. Проблеми готовності молодих учителів до інноваційних процесів в освіті / М.М. Баланюк // *Проблеми адаптації вчителів до професійної діяльності*. – Полтава: «Сузір'я», 2008. – С. 5 – 14.
3. Галузяк В. М. Складові загальнопедагогічної компетентності вчителя / В. М. Галузяк // *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М.Коцюбинського*. Серія: «Педагогіка і психологія». Випуск 49. – Вінниця, 2017. – С. 46-54.
4. Галузяк В. М. Суб'єктність як професійно важлива якість педагога / В. М. Галузяк // *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М.Коцюбинського*. Серія: «Педагогіка і психологія». Випуск 18. – Вінниця, 2006. – С. 212-216.
5. Галузяк В. М. Сутнісні ознаки суб'єктності особистості / В. М. Галузяк // *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова*. Серія № 12. Психологічні науки: Зб. наукових праць. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. – №6 (30). – Ч 1. – С. 262-267.
6. Гладка Т.І. Інноваційна діяльність і гуманізація освіти: філософський аспект / Т.І. Гладка // *Вісник Дніпропетровського університету*. Філософія. Соціологія. Політологія. – 2007. – Випуск 15. – С. 172-177.
7. Дичківська І.М. Готовність до інноваційної діяльності у структурі професійно-особистісної підготовки педагога / І. М. Дичківська // *Наука і освіта*. – 2011. – № 5. – С. 13-15.
8. *Енциклопедія освіти* / [Акад. пед. наук України / голов. ред. В.Г. Кремень]. – К.: Юрінком Інтер. 2008. – 1040 с.
9. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: навчальний посібник / С.М. Ілляшенко. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2003. – 278 с.
10. Козак Л.В. Інновації в контексті розвитку сучасної освіти / Л.В. Козак // *I Всеукраїнська науково-практична конференція «Психолого-педагогічні та політичні проблеми у трансформаційних процесах українського суспільства»: Матеріали конференції*. – Кременчук: КрНУ, 2012. – С. 45-47.
11. Колеснік О.О. Освітні інновації в контексті сучасних наукових досліджень / О. О. Колеснік // *Наука і освіта*. – 2011. – № 7. – С. 54-57.
12. Коновальчук І.І. Учитель як суб'єкт інноваційної діяльності / І.І. Коновальчук // *Креативна педагогіка: науково-методичний збірник*. – Вінниця, 2010. – Вип. 3. – С.41-46.
13. Кремень В.Г. Інноваційний вектор в освіті як виклик часу / В.Г. Кремень // *Наукові записки Інституту психології імені Г.С. Костюка*. – 2010. – Вип. 38. – С. 5-17.
14. Ніколаєнко С.М. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком освіти України : монографія / С.М. Ніколаєнко. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 419 с.
15. Паламарчук В. Ф. Першооснови педагогічної інноватики / В.Ф. Паламарчук. Т.2.– К.: Освіта України, 2005.– 504 с.
16. Рогозін В. Інноваційна педагогічна творчість / В. Рогозін // *Alma mater*. – 2007. – №3. – С. 3-7.
17. Рудницька І. Інноваційна діяльність як основа творчої самореалізації вчителя / І. Рудницька // *Вища освіта України*. – 2007. – № 4. – С. 79-83.
18. Седленко Л.Н. Інноваційна педагогічна діяльність: теорія, історія, практика / Л.Н. Седленко. – Тернопіль, Балаш ЛТД, 2009. – 150 с.
19. Скубашевська О. Необхідність і реалії інноваційного розвитку освіти / О. Скубашевська // *Вища освіта України*. – 2007. – №3. – С. 30-37.